

सुदुर्लभमिति अमन्यत ॥

इदं किलाव्याजमनोहरं वपुः तपस्त्रयं साधयितुं यः इच्छति ।

ध्रुवं सः नीलोत्पलपत्रधारया शमीलतां ह्येदुर्गुणैर्व्यवस्यति ॥ (१/१९)

श्लोकोऽयं महाकविकालिदासकृतस्य अञ्जलिशकुन्तलम् नाम नाटकस्य प्रथमे
अङ्के समुपलभ्यते । कुसुमपेलवां शकुन्तलाम् आश्रमस्य श्रमसाधे कर्मणि
नियुक्तां दृष्ट्वा राजर्षिः दुय्यन्तः तत्रभवन्तुं काश्यपं दूषयन्नाह—इदमिति ।

यः ऋषिः कण्ठः अव्याजम् आहार्यशोभारहितं मनोहरं निसर्गसुन्दरं च
इदं वपुः शरीरं तपसः स्त्रयं योग्यं साधयितुं कर्तुमिच्छति अभिलषति, स
कण्ठः ध्रुवं निश्चितमेव नीलोत्पलस्य इन्दीवरस्य यत् पत्रम् अतिपेलवं तस्य
धारया प्राप्तभागेन शमीलतां शम्याः वृक्षविशेषस्य लतां शाखां ह्येदुं व्यवस्यति
उद्वेष्टते । अतिपेलवस्य पद्मदलस्य पार्श्वभागेन कठिनशमीशाखां ह्येदुं यः
चेष्टते स यथा उपहास्यतां याति, तथा कुसुमकोमलां शकुन्तलां तपोवनस्य
कठिनकर्मसु नियुज्य महर्षिः कण्ठः अपि सर्वेषाम् उपहासभाजनं भवति इति
निर्गलितोऽर्थः । अत्र निदर्शनानाम् अर्थालंकारः ॥